

TÜRK CUMHURİYETLERİNİN KÜRESEL İŞGÜCÜ PIYASASI PERFORMANSINA ETKİSİ

Alper ŞAHİN*

Özet

SSCB'nin dağılması ve bağlı cumhuriyetlerin sosyalist sistemden demokratik sisteme geçiş ve pazar ekonomisi esasına göre yapılanma sürecine girmesi, kimi siyaset ve bilim adamınca yeni bir dünya düzeni olarak adlandırılmıştır. Bu çalışmanın amacı 1990'ların başında peş peşe bağımsızlıklarını ilan eden Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan olmak üzere 5 Türk cumhuriyetinin 2019'a ait işgücü piyasasını analiz etmek ve küresel işgücü piyasası performansına ne yönde etki ettiğini tespit etmektir. International Labour Organization (ILO) tarafından belirlenen kilit unsurlar çerçevesinde, ülkelerin işgücü piyasası performansları 6 ana parametre ve 12 alt parametre ile incelenmiştir. Böylelikle küresel ve ülkesel düzeyde işgücü piyasası analiz edilmiş ve 5 Türk cumhuriyetine dair işgücü piyasası veri seti hazırlanarak uluslararası karşılaştırılabilir duruma getirilmiştir. Çalışmanın sonucunda 2019 için Türk cumhuriyetlerinin 4 ana parametrede küresel işgücü piyasasına pozitif yönde etki ederken, 2 ana parametrede negatif yönde etki ettiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *İşgücü Piyasası, Türk Cumhuriyetleri, SSCB,*

* Doktora Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, alper.sahin@sakarya.edu.tr

THE EFFECT OF TURKISH REPUBLICS ON GLOBAL LABOR MARKET PERFORMANCE

Alper ŞAHİN*

Abstract

In this study, some information was given about objective measurement methods within the scope of Equivalence Scale, Percentage Household/Individuals and Percentage Share Analysis, General Entropy and Theil Index, Kuznets and Inverse Curve, Lorenz Curve and Gini Coefficient, Pareto Optimum and Jan Pen Parade. The aim of the study is to provide general information and awareness about the limited income inequality methods and to establish a field of discussion about the measurement methods for researcers conducting on this subject. The study is based on phenomological conceptional introductory and monographic research following literature review. Numerous mathematical examples have also been included for the limited measurement methods that make up the article. Most of the examples and the corresponding measurement method theories have been drawn up from the relevant section of the book "Income Distribution and Poverty" which we have already prepared. Thus, it is aimed to share the details of the book with the relevant academicians. So that the views of the academicians will be taken and the possible deficiencies in the book will also be avoided. As a result of the study, each measurement method included in the scope has been saved from the chaotic mathematical formulas and given information on how to use them.

Keywords: *Labour Market, Turkish Republics, Soviet Union .*

* Doktora Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, alper.sahin@sakarya.edu.tr

Giriş

1989'da Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) resmen dağılınca, birlik dâhilindeki 15 cumhuriyet, bağımsızlığa adapte olma sürecine girmiştir. Nitekim 22.4 milyon km² alana ve 286.7 milyon nüfusa hükmeden sanayi devi SSCB'nin dağılması ve bağlı cumhuriyetlerin sosyalist sistemden demokratik sisteme geçiş ve pazar ekonomisi esasına göre yapılanma sürecine girmesi, kimi siyaset ve bilim adanmınca yeni bir dünya düzeni olarak adlandırılmıştır (DPT, 2000: 1; Ağdaş, 2006: 2).

Çalışma kapsamında SSCB'nin dağılması sonucu bağımsızlıklarına kavuşan; Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan'dan müteşekkil Türk cumhuriyetlerinin, 2019'a ait işgücü piyasası performansı ve küresel işgücü piyasası performansına ne yönde etki ettiğini tespit etmek amaçlanmıştır. International Labour Organization (ILO) tarafından belirlenen kilit unsurlar çerçevesinde, ülkelerin işgücü piyasası performansları 6 ana parametre ve 12 alt parametre ile incelenmiştir. Böylelikle küresel ve ülkesel düzeyde işgücü piyasası analiz edilmiş ve 5 Türk cumhuriyetine dair işgücü piyasası veri seti hazırlanarak uluslararası karşılaştırılabilir duruma getirilmiştir.

Çalışmanın ilk kısmında, Türk cumhuriyetlerine ve konuşlandıkları bölgeye dair künyesel bilgiler; ikinci kısmında Türk cumhuriyetlerinin işgücü piyasası analizi; son kısmında küresel işgücü piyasası performansına etkisi incelenmiştir.

1. Türk Cumhuriyetlerine Ait Künyesel Göstergeler

Karadeniz ile Baltık Denizi arasında dağınık halde yaşayan Ruslar, IX. Yüzyılın sonunda merkezi Kiev olan bir devlet kurmuştur. Yayılmacı bir politika izleyen bu devlet Sibiryaya, Ukrayna, Belarus ve Litvanya'yı ilhak ettikten sonra Güney Kafkasya ve Türkistan bölgelerini de ele geçirerek topraklarını genişletmiştir. 18. yüzyıla gelindiğinde batıda Polonya'dan doğuda Alaska'ya değin uzanan büyük bir imparatorluk haline gelmiştir (Gürbüz ve Karabulut, 2009: 32).

19. yüzyılda serflik kurumunun kaldırılması sonucu ortaya çıkan işçi sınıfı, Rus köylüsünün üzerindeki siyasal uyuşukluğu azaltmıştır. Böylelikle ülke dâhilindeki sosyalist aktivistlerin örgütleyebileceği ve harekete geçirebileceği bir kitle ortaya çıkmıştır. Aynı yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkan kuraklık ve akabinde Japonya ile girişilen ve Rusya'nın ağır bir yenilgi almasıyla neticelenen savaş, rejim ile uyumsuzluğun ayaklanmaya dönmesine neden olmuştur. 1905'te başlayan ayaklanma hareketleri, kanlı bir süreci ardında bırakarak 1917'de Bolşevik İhtilali ile neticelenmiştir (Kanlı, 2009: 13-14).

1922'de imparatorluk bakiyesi üzerine kurulan SSCB, ilk etapta 4 cumhuriyettan müteşekkil idi. Fakat yıkıldığı tarihte içerisinde Türk cumhuriyetinin de bulunduğu 15 cumhuriyeti dâhilinde barındırmaktaydı (Purtaş, 2005: 27). SSCB'nin, dâhilindeki

Türk cumhuriyetlerine yönelik politikası, hammadde açısından zengin olan bu coğrafyayı kontrol altında tutmaya yöneliktir. Nitekim hammaddeyi merkezde işleme yöntemini benimseyen SSCB’de, endüstri tesisleri daha çok Slav cumhuriyetlerinde kurulmuş; Türk cumhuriyetleri tarıma yönlendirilmiştir (Uludağ ve Mehmedov, 1992: 259-260, aktaran Gürbüz ve Karabulut, 2009).

1989’da SSCB’nin resmen dağılması sonucunda, birlik dâhilindeki diğer cumhuriyetler gibi Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan da bağımsızlığa adapte olma sürecine girmiştir. Türkiye Cumhuriyeti, SSCB ardılı devletleri tanıyan ilk ülke olmuştur. 1991 Kasım’ında Azerbaycan’ı ve 1991 Aralık’ında Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan’ı tanıyarak, bağımsızlık kazanan 5 Türk devletini tanıyarak, uluslararası toplum haline gelmelerinde rol almıştır (DPT, 2000: 9-64).

SSCB’nin dağılmasının ardından bağımsızlık kazanan 5 Türk cumhuriyetine ait künyesel bilgiler Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo1: Türk Cumhuriyetlerine Ait Künyesel Göstergeler

ÜLKE ADI	BAŞ-KENT	PARA BİRİMİ	RESMİ DİLLER	DEVLET BAŞKANI	BAYRAK
Azerbaycan	Bakü	Manat	Azerbaycan Türkçesi	İlham Aliyev	
Kazakistan	Nur-Sultan	Tenge (KZT)	Kazakça, Rusça	Kasım-Jomart Tokayev	
Kırgızistan	Bişkek	Kırgız Somu	Kırgızca, Rusça	Sooronbay Ce-enbekov	
Özbekistan	Taşkent	Som		Abdulla Aripov	
Türkmenistan	Aşgabat	Manat	Türkmence, Rusça	Gurbangulu Berdimuhamedov	

Kaynak: T.C. Dışişleri Bakanlığı

Türk cumhuriyetleri Orta Asya ve Güney Kafkasya bölgelerinde bulunmaktadır. Ermenistan, Gürcistan, Moğolistan ve Tacikistan’ın da bulunduğu mevzubahis coğrafya, 5.689.494 km² yüzölçümüne tekabül etmekte; batıda Karadeniz’den doğuda Çin’e değin uzanarak, dar anlamda Avrasya’yı teşkil etmektedir. Dünya karasal alanının yüzde 3,9’luk kısmı bu coğrafyadadır.

Tablo 2: Güney Kafkasya ve Orta Asya Bölgesine Ait Künyesel Göstergeler

ÜLKE	YÜZÖLÇÜMÜ (km ²)	NÜFUS (MİLYON)	GSYİH (Milyar \$)
Azerbaycan	86.600	10	57
Ermenistan	29.743	2,97	13,3
Gürcistan	69.700	3,72	20
Kazakistan	2.724.900	18,63	168,5
Kırgızistan	199.951	6,5	8,35
Moğolistan	1.500.000	3,24	13,5
Özbekistan	447.400	33,26	55
Tacikistan	143.100	9,13	8
Türkmenistan	488.100	5,94	42
Toplam	5.689.494	83.390.010	385,65

Kaynak: T.C. Dış İşleri Bakanlığı ve FXEMPIRE verilerinden derlenmiştir.

Mevzubahis coğrafyada nüfus kozmopolit bir görünüm taşımaktadır. Alman, Ermeni, Gürcü, Kürt, Rus, Tatar, Tacik ve Yahudi toplulukların da barındığı coğrafyada, nüfusun salt kısmını Türkler oluşturmaktadır. Orta Asya ve Güney Kafkasya bölgelerinin toplam nüfusu 83.390.010'dur ve bu sayı küresel nüfusun yüzde 1,1'lik kısmına denk gelmektedir. Ayrıca bölgede Hristiyanlık, Musevilik, Bahai ve Budizm dinlerine mensup kişiler de bulunmakla birlikte, en yaygın din İslam'dır (DPT, 2000: 11-47).

Bölgesel gayrisafi yurtiçi hâsıla (GSYİH) 385,65 milyar Amerikan Dolarıdır. Bölgeyi teşkil eden 9 ülkeden; Kazakistan, Azerbaycan, Özbekistan ve Türkmenistan olmak üzere yalnızca 4'ü, GSYİH'sı en yüksek 100 ülke arasına girebilmektedir.

5 Türk cumhuriyeti, Orta Asya ve Güney Kafkasya yüzölçümünün yüzde 69'lük kısmını ve bölge nüfusunun yüzde 80'lik kısmını oluşturmaktadır. Ayrıca bölgesel GSYİH'nın yüzde 86'lık kısmı Türk cumhuriyetleri tarafından üretilmektedir.

Bölgede yüzölçümü bakımından en büyük ülke Kazakistan'dır ve toplam yüzölçümün yüzde 48'lik kısmına hükmetmektedir. En küçük yüzölçümüne sahip ülke Ermenistan iken, en küçük yüzölçümüne sahip Türk cumhuriyeti Azerbaycan'dır.

En kalabalık nüfusa sahip ülke Özbekistan'dır ve bölge nüfusu içerisindeki payı yüzde 40'tır. En az nüfusa sahip ülke Ermenistan iken, en az nüfusa sahip Türk cumhuriyeti Türkmenistan'dır.

Bölgesel GSYİH içerisinde en büyük paya sahip ülke Kazakistan'dır ve toplam tutarın yüzde 43'lük kısmını üretmektedir. Bölgesel GSYİH içerisinde en küçük paya sahip ülke Tacikistan iken, en küçük paya sahip Türk cumhuriyeti Kırgızistan'dır.

2. Türk Cumhuriyetlerinin İşgücü Piyasası Göstergeleri

International Labour Organization (ILO) tarafından belirlenen kilit işgücü piyasası göstergeleri, çalışmaya dâhil ülkeler özelinde değerlendirilerek, Türk cumhuriyetlerinin işgücü piyasaları incelenmiştir. Bu kapsamda ülkelerin işgücü piyasaları; işgücüne katılma, istihdam, işsizlik, genç işsizlik, NEET ve eksik istihdam oranı olmak üzere 6 ana parametrede ve cinsiyete göre dağılımı gösteren 12 alt parametrede incelenmiştir.

2.1. İşgücüne Katılma Oranı

ILO işgücünü, “referans dönemi içerisinde çalışma çağındaki olan (15 yaş ve üstü), mal ve hizmet üretiminde fiilen çalışmakta olan ve işsiz kişilerin toplamı,” olarak¹; işgücüne katılma oranını, “mevcut işgücünün çalışma çağındaki nüfusa oranı” olarak tanımlamaktadır².

İşgücü, ulusal ekonominin insan kaynağını somut bir biçimde yansıtan unsurdur. Ülke nüfusundaki gelişmelere bağlı olan toplam işgücü arzı ve ekonomik şartların bir neticesi olan işgücü talebi, işgücü piyasasının dinamiklerini teşkil etmektedir (Kepek, 2000, aktaran Şentürk, 2015: 114).

Tablo 3: Türk Cumhuriyetlerinde İşgücüne Katılım Oranı

Ülke	İşgücüne Katılma Oranı (%)	İşgücüne Katılma Oranı – Erkek (%)	İşgücüne Katılma Oranı – Kadın (%)
Azerbaycan	66,5	69,7	63,4
Kazakistan	66,8	75,5	62,7
Kırgızistan	59,8	75,7	44,8
Özbekistan	65,1	78,1	52,4
Türkmenistan	64,5	78,3	51,4

Kaynak: ILOSTAT, ILO Modellenmiş Tahminler, 2019

Türk cumhuriyetleri içerisinde işgücüne katılma oranı en yüksek ülke Kazakistan, en düşük olan ülke Kırgızistan’dır. Cinsiyet temelinde değerlendirildiğinde; erkeklerin işgücüne katılma oranı en yüksek ülke Özbekistan, en düşük ülke Azerbaycan; Kadınların işgücüne katılma oranında en iyi durumdaki ülke Azerbaycan, en kötü durumdaki ülke Kırgızistan’dır.

¹ <https://ilostat.ilo.org/glossary/labour-force/>

² <https://ilostat.ilo.org/glossary/labour-force-participation-rate/>

2.2.İstihdam Oranı

ILO'ya göre; referans döneminde mal üretmek veya ücret ya da kâr elde etmek üzere herhangi bir faaliyette bulunan ve çalışma çağında olan herkes istihdama dâhildir³. İstihdamdaki nüfusun çalışma çağındaki nüfusa oranı, istihdam oranını vermektedir⁴.

İstihdam, sosyal bütünleşmenin en önemli aracıdır. Yalnızca geçinebilmek için değil, toplumun bir parçası olabilmek için de bireyin istihdamda olması gerekmektedir. İstihdam ile ekonomik büyüme arasında çift yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Yalnızca ekonomik büyüme istihdam yaratmaz; istihdam da ekonomik büyümeyi artırır. Bir ülkede büyüme, yatırım ve üretim artışı için istihdam ana arterlerden biridir (DPT, 2007: 1).

Tablo 4: Türk Cumhuriyetlerinde İstihdam Oranı

ÜLKE	İSTİHDAM ORANI (%)	İSTİHDAM ORANI ERKEK (%)	İSTİHDAM ORANI KADIN (%)
Azerbaycan	62,8	66,4	59,4
Kazakistan	65,6	72,5	59,4
Kırgızistan	56	71,5	41,4
Özbekistan	61,2	73,4	49,4
Türkmenistan	62	74,3	50,3

Kaynak: ILOSTAT, ILO Modellenmiş Tahminler, 2019

Türk cumhuriyetleri içerisinde istihdam açısından en iyi durumdaki ülke Kazakistan, en kötü durumdaki ülke Kırgızistan'dır. Cinsiyet temelinde değerlendirildiğinde; erkeklerin istihdam oranı en yüksek ülke Türkmenistan, en düşük ülke Azerbaycan'dır. Kazakistan ve Azerbaycan'da kadınların istihdam oranı eşit olmakla birlikte, bu parametre açısından en iyi durumdaki ülkelerdir. Kadınların istihdam oranı en düşük olan ülke Kırgızistan'dır.

2.3. İşsizlik Oranı

ILO'ya göre; çalışma çağında olduğu halde istihdamda olmayan, belirli bir süre zarfında iş arama faaliyetinde bulunmuş ve iş bulduğu takdirde çalışabilecek durumdaki kişi, "işsiz" olarak kabul edilmektedir⁵. İşsiz sayısının işgücü içerisindeki payı, işsizlik oranını ifade etmektedir⁶.

İşsizlik, ekonomik sonuçlarının yanında toplumsal bir sorundur da. Gelir yoksunluğu nedeniyle yoksulluğa yol açan işsizlik, bireyler üzerindeki olumsuz sosyo-psikolojik

³ <https://ilostat.ilo.org/glossary/employment/>

⁴ <https://ilostat.ilo.org/glossary/employment-to-population-ratio/>

⁵ <https://ilostat.ilo.org/glossary/unemployment/>

⁶ <https://ilostat.ilo.org/glossary/unemployment-rate/>

etkileriyle sosyal dışlanmaya neden olmaktadır. Bunun yanında işsizlik ile ekonomik büyüme arasında zıt yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Nitekim işsizlik oranının artması, ülkelere de sosyal yardımlar artırmaları yönünde baskı yaratarak gelir vergisinde azalmaya neden olur (DPT, 2007: 1-2).

Tablo 5: Türk Cumhuriyetlerinde İşsizlik Oranı

ÜLKE	İŞSİZLİK ORANI (%)	İŞSİZLİK ORANI - ERKEK (%)	İŞSİZLİK ORANI - KADIN (%)
Azerbaycan	5,5	4,7	6,3
Kazakistan	4,6	4	5,2
Kırgızistan	6,3	5,6	7,5
Özbekistan	5,9	6,1	5,7
Türkmenistan	3,9	5,1	2,2

Kaynak: ILOSTAT, ILO Modellenmiş Tahminler, 2019

Türk cumhuriyetleri içerisinde işsizlik oranı bakımından en iyi durumdaki ülke Türkmenistan, en kötü durumdaki ülke Kırgızistan'dır. Cinsiyet temelinde değerlendirildiğinde; erkeklerin işsizlik oranı açısından en iyi durumdaki ülke Kazakistan, en kötü durumdaki ülke Özbekistan'dır. Kadınların işsizlik oranı açısından en iyi durumdaki ülke Türkmenistan iken, en kötü durumdaki ülke Kırgızistan'dır.

2.4. Genç İşsizlik Oranı

ILO, 15-24 yaş arasındaki nüfusu “genç” olarak tanımlamaktadır⁷. Tasniflendirmeden de anlaşılacağı üzere genç işsizlik; işgücüne dâhil genç nüfusun istihdamda olmaması durumunu ifade etmektedir.

15-24 yaş aralığı bireyin hayata yeni atıldığı dönemi ifade etmektedir. Bu nedenle genç işsizlik hayat boyu sosyo-ekonomik bir probleme dönüşme potansiyeli taşımaktadır ve titizlikle izlenmesi gereken konulardan biridir (İzgi, 2012: 296).

Tablo 6: Türk Cumhuriyetlerinde Genç İşsizlik Oranı

ÜLKE	GENÇ İŞSİZLİK ORANI (%)	GENÇ İŞSİZLİK ORANI - ERKEK (%)	GENÇ İŞSİZLİK ORANI - KADIN (%)
Azerbaycan	14,6	13,1	16,2
Kazakistan	3,9	3,7	4,1
Kırgızistan	14,4	10,8	21,6
Özbekistan	11,6	11,3	12,2
Türkmenistan	8,3	9,7	5,8

Kaynak: ILOSTAT, ILO Modellenmiş Tahminler, 2019

⁷ <https://ilostat.ilo.org/glossary/youth/>

Türk cumhuriyetleri içerisinde genç işsizlik oranı bakımından en iyi durumdaki ülke Kazakistan, en kötü durumdaki ülke Kırgızistan'dır. Cinsiyet temelinde değerlendirildiğinde hem erkeklerde hem de kadınlarda genç işsizlik oranı açısından en iyi durumdaki ülke Kazakistan'dır. En kötü durumdaki ülke erkeklerde Azerbaycan, kadınlarda Kırgızistan'dır.

2.5. NEET Oranı

NEET, ne istihdamda ne de eğitimde olan genç nüfusu ifade etmektedir⁸. NEET oranı, ne istihdam ne de eğitimde olan gençlerin, genç nüfusa oranını ifade etmektedir. 2015'te Birleşmiş Milletler (BM) tarafından kabul edilen "2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri" kapsamında, NEET oranının düşürülmesi de amaçlanmaktadır (ILO, 2020: 18).

Tablo 7: Türk Cumhuriyetlerinde NEET İşsizlik Oranı

ÜLKE	NEET ORANI (%)	NEET ORANI - ERKEK (%)	NEET ORANI - KADIN (%)
Azerbaycan	13	12,7	13,4
Kazakistan	10,5	8,6	12,5
Kırgızistan	20,5	12,3	29,2
Özbekistan	19,9	15,6	24,4
Türkmenistan	21,8	17,8	25,8

Kaynak: ILOSTAT, ILO Modellenmiş Tahminler, 2019

Türk cumhuriyetleri içerisinde NEET oranı bakımından en iyi durumdaki ülke Kazakistan, en kötü durumdaki ülke Türkmenistan'dır. NEET oranı cinsiyet temelinde değerlendirildiğinde; hem erkekler hem de kadınlar açısından en iyi durumdaki ülke Kazakistan'dır. En kötü durumdaki ülke erkeklerde Türkmenistan, kadınlarda Kırgızistan'dır.

2.6. Eksik İstihdam Oranı

ILO tarafından düzenlenen 16. Çalışma İstatistikçiler Konferansında, yaşanan ölçüm zorlukları nedeniyle eksik istihdam tanımı yeniden ele alınarak, "zamana bağlı eksik istihdam" ve "yetersiz istihdam" olarak iki türde tanımlanmıştır.

Referans döneminde istihdamda olan, esas işinde ve diğer işinde çalışma süresi belirli bir eşiğin altında olup daha uzun süre çalışmak isteyen ve daha uzun süre çalışmaya hazır olan kişi, ILO'ca zamana bağlı eksik istihdamda kabul edilmektedir⁹.

Emek arzı ile talebi arasındaki uyumsuzluk durumu "yetersiz istihdam" olarak ifade edilmektedir. İstihdamdaki bireyin mevcut kapasitesinin altında çalıştırılması ve daha

⁸ <https://ilostat.ilo.org/glossary/neet/>

⁹ <https://ilostat.ilo.org/glossary/time-related-underemployment/>

iyi iş, mevki veya ücret gibi beklentilerle mevcut işini değiştirmek istemesi, bireyin “yetersiz istihdam” içerisinde değerlendirilmesini sağlamaktadır¹⁰.

Birçok ülkede işgücü piyasası performansının tespiti için işsizlik oranı yeterli bir gösterge olsa da, özellikle gelişmekte olan ülkeler için bu gösterge, tek başına kullanıldığında yetersiz olabilmektedir. Birçok ülkede -özellikle sosyal güvenlik ağlarının yetersiz olduğu ülkelerde- istihdamdaki kişiler, mevcut kapasitelerinin altında çalıştırılmaktadır. Bu bağlamda işgücü piyasası performansı tespitinde tatminkâr olabilmek için işsizlik göstergesi, eksik istihdam göstergesi ile desteklenmelidir¹¹.

Tablo 8: Türk Cumhuriyetlerinde Eksik İstihdam Oranı

ÜLKE	EKSİK İSTİHDAM (%)	EKSİK İSTİHDAM - ERKEK (%)	EKSİK İSTİHDAM - KADIN (%)
Azerbaycan	8,8	7,4	10,2
Kazakistan	5,1	4,5	5,7
Kırgızistan	10,4	7,9	14,1
Özbekistan	9,4	8,2	11
Türkmenistan	7,2	7,1	7,2

Kaynak: ILOSTAT, ILO Modellenmiş Tahminler, 2019

Türk cumhuriyetleri içerisinde eksik istihdam oranı bakımından en iyi durumdaki ülke Kazakistan, en kötü durumdaki ülke Kırgızistan’dır. Eksik istihdam oranı cinsiyet temelinde değerlendirildiğinde hem erkekler hem de kadınlar açısından en iyi durumdaki ülke yine Kazakistan’dır. En kötü durumdaki ülke erkeklerde Özbekistan, kadınlarda Kırgızistan’dır.

3. Türk Cumhuriyetlerinin İşgücü Piyasası Performanslarının Küresel Performansa Etkisi

ILO’nun belirlediği kilit işgücü piyasası göstergeleri, 189 ülke tarafından ulusal düzeyde üretilerek ILO’ya bildirilmekte ve böylelikle küresel işgücü piyasası göstergeleri saptanmaktadır¹². Küresel işgücü piyasası göstergelerinin saptanmasında temel unsur, ülkesel düzeyde üretilen işgücü piyasası göstergeleridir ve iki düzeydeki göstergeler arasında doğrusal ilişki bulunmaktadır.

3.1. İşgücüne Katılma Oranlarının Küresel Göstergeye Etkisi

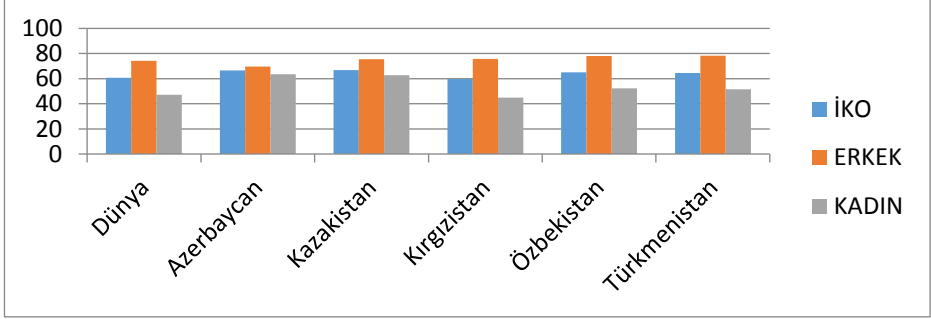
Küresel çapta işgücüne katılma oranı yüzde 60,7’dir. Cinsiyet temelinde değerlendirildiğinde; erkeklerin işgücüne katılma oranı yüzde 74,2 iken, kadınların 47,2’dir.

¹⁰ <https://ilostat.ilo.org/glossary/potential-labour-force/>

¹¹ <https://ilostat.ilo.org/resources/methods/description-unemployment-rate/>

¹² <https://www.ilo.org/ilostat-files/Documents/TEM.pdf>

Grafik 1: Türk Cumhuriyetlerinin İşgücüne Katılma Oranlarının Küresel İşgücü Piyasasına Etkisi (%)

Kaynak: ILOSTAT, ILO Modellenmiş Tahminler, 2019

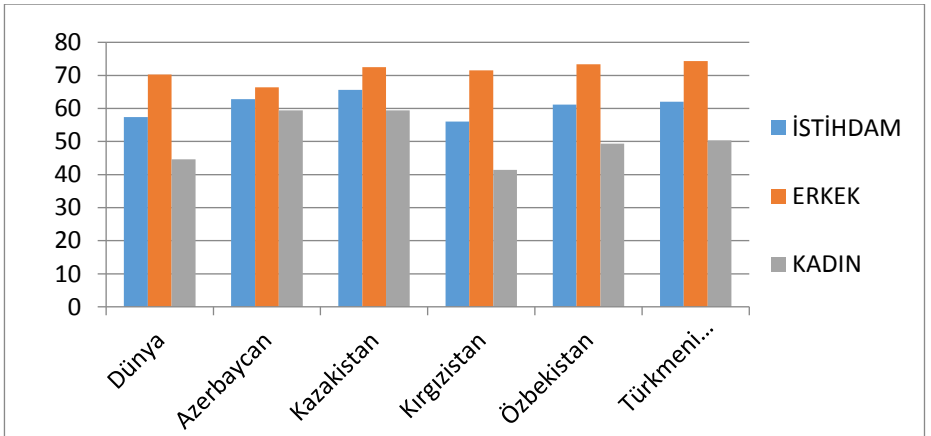
Yalnızca Kırgızistan küresel ortalamasının altında bir işgücüne katılma oranına sahiptir ve küresel işgücü piyasası performansına negatif etki etmektedir. Diğer Türk cumhuriyetlerinin küresel işgücü piyasası performansına etkisi pozitif yöndedir.

Cinsiyet temelinde değerlendirildiğinde; erkeklerde Azerbaycan, kadınlarda Kırgızistan küresel işgücü piyasası performansına negatif etki etmektedir.

3.2. İstihdam Oranlarının Küresel Göstergeye Etkisi

Küresel çapta istihdam oranı yüzde 57,4'tür. Cinsiyet temelinde değerlendirildiğinde; erkeklerde istihdam oranı yüzde 70,3 iken, kadınlarda 44,6'dır.

Grafik 2: Türk Cumhuriyetlerinin İstihdam Oranlarının Küresel İşgücü Piyasasına Etkisi

Kaynak: ILOSTAT, ILO Modellenmiş Tahminler, 2019

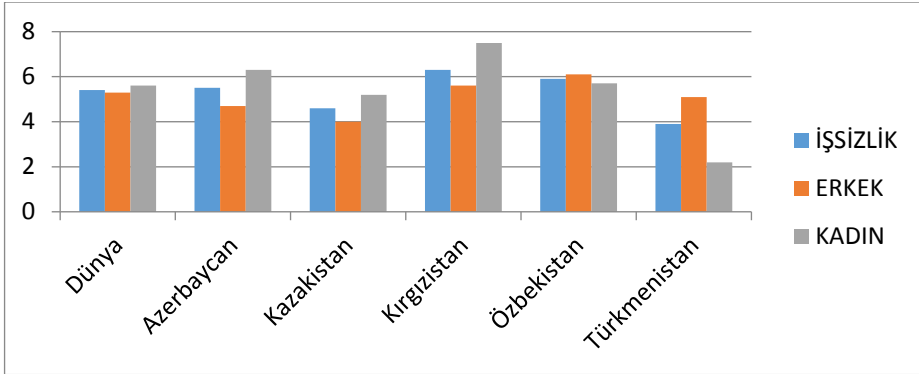
Yalnızca Kırgızistan küresel ortalamanın altında bir istihdam oranına sahiptir ve küresel işgücü piyasası performansına negatif etki etmektedir. Diğer Türk cumhuriyetlerinin küresel işgücü piyasası performansına etkisi pozitif yöndedir.

Cinsiyet temelinde değerlendirildiğinde; erkeklerde Azerbaycan, kadınlarda Kırgızistan küresel işgücü piyasasına negatif etki etmektedir.

3.3. İşsizlik Oranlarının Küresel Göstergeye Etkisi

Küresel çapta işsizlik oranı yüzde 5,4'tür. Cinsiyet temelinde değerlendirildiğinde; erkeklerde işsizlik oranı yüzde 5,3 iken, kadınlarda 5,6'dır.

Grafik 3: Türk Cumhuriyetlerinin İşsizlik Oranlarının Küresel İşgücü Piyasasına Etkisi

Kaynak: ILOSTAT, ILO Modellenmiş Tahminler, 2019

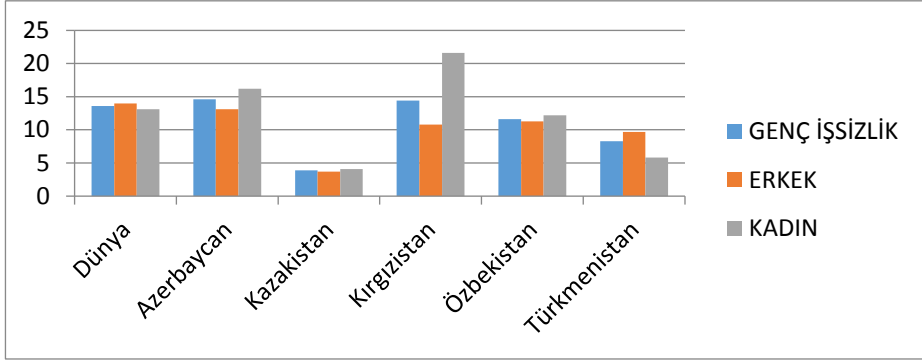
Azerbaycan, Kırgızistan ve Özbekistan'ın işsizlik oranı, küresel ortalamadan yüksektir ve Türk cumhuriyetleri içerisinde yalnızca bu 3 ülke küresel işgücü piyasasına negatif etki etmektedir.

Cinsiyet temelinde değerlendirildiğinde; erkeklerde Kırgızistan ve Özbekistan, kadınlarda Azerbaycan, Kırgızistan ve Özbekistan küresel işgücü piyasasına negatif etki etmektedir.

3.4. Genç İşsizlik Oranlarının Küresel Göstergeye Etkisi

Küresel çapta genç işsizlik oranı yüzde 13,6'dır. Cinsiyet temelinde değerlendirildiğinde; erkeklerde genç işsizlik oranı yüzde 14 iken, kadınlarda 13,1'dir.

Grafik 4: Türki Devletlerin Genç İşsizlik Oranlarının Küresel İşgücü Piyasasına Etkisi

Kaynak: ILOSTAT, ILO Modellenmiş Tahminler, 2019

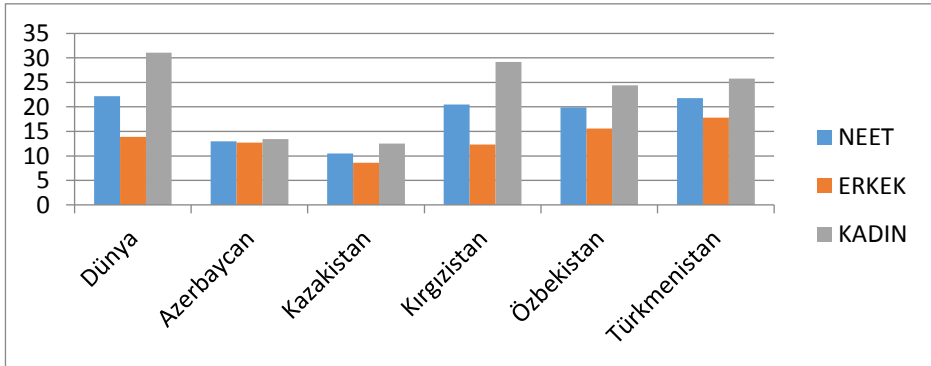
Azerbaycan ve Kırgızistan'ın genç işsizlik oranı, küresel ortalamadan yüksektir ve Türk cumhuriyetleri içerisinde yalnızca bu 2 ülke küresel işgücü piyasasına negatif etki etmektedir.

Cinsiyet temelinde değerlendirildiğinde; erkeklerde tüm Türk cumhuriyetlerinin, kadınlarda Kazakistan, Özbekistan ve Türkmenistan'ın küresel işgücü piyasası performansına etkisi pozitif yöndedir.

3.5. NEET Oranlarının Küresel Göstergeye Etkisi

Küresel çapta NEET oranı yüzde 22,2'dir. Cinsiyet temelinde değerlendirildiğinde; erkeklerde NEET oranı yüzde 13,9 iken, kadınlarda yüzde 31,1'dir.

Grafik 5: Türk Cumhuriyetlerinin NEET Oranlarının Küresel İşgücü Piyasasına Etkisi

Kaynak: ILOSTAT, ILO Modellenmiş Tahminler, 2019

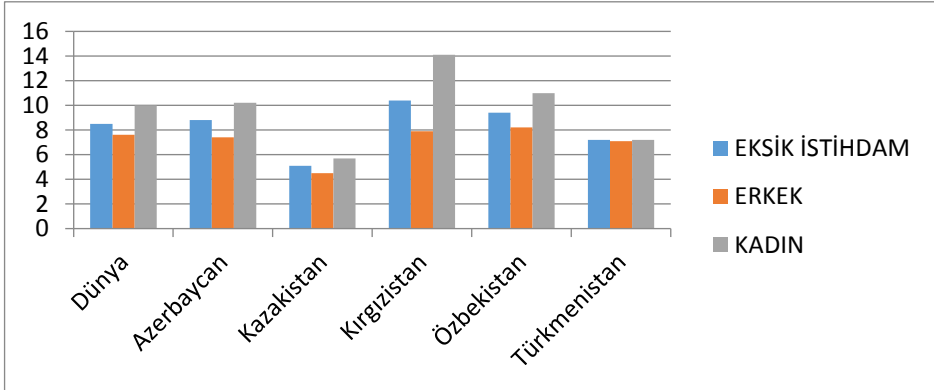
Tüm Türk cumhuriyetlerinde NEET oranı, küresel ortalamadan düşüktür ve her biri küresel işgücü piyasası performansına pozitif etki etmektedir.

Cinsiyet temelinde değerlendirildiğinde; erkeklerde yalnızca Özbekistan ve Türkmenistan'ın küresel işgücü piyasası performansına etkisi negatif yönde iken, kadınlarda tüm Türk cumhuriyetleri küresel işgücü performansına pozitif etki etmektedir.

3.6. Eksik İstihdam Oranlarının Küresel Göstergeye Etkisi

Küresel çapta eksik istihdam oranı yüzde 8,5'tir. Cinsiyet temelinde değerlendirildiğinde; erkeklerde eksik istihdam oranı yüzde 7,6 iken, kadınlarda yüzde 10'dur.

Grafik 6: Türk Cumhuriyetlerinin Eksik İstihdam Oranlarının Küresel İşgücü Piyasasına Etkisi

Kaynak: ILOSTAT, ILO Modellenmiş Tahminler, 2019

Kazakistan ve Türkmenistan'ın eksik istihdam oranı, küresel ortalamadan düşüktür ve yalnızca bu iki ülke küresel işgücü piyasası performansına pozitif etki etmektedir. Cinsiyet temelinde değerlendirildiğinde de hem erkek hem de kadınlarda küresel ortalamasının altında oranı olan ülke Kazakistan ve Türkmenistan'dır. Diğer Türk cumhuriyetlerinin küresel işgücü piyasası performansına etkisi negatif yöndedir.

Sonuç

Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan olmak üzere, SSCB'nin ardılı olan 5 Türk cumhuriyetinin işgücü piyasası performansı 6 ana parametre ve 12 alt parametre ile incelenmiştir. Bu kapsamda ülkelerin işgücüne katılma, istihdam, işsizlik, genç işsizlik, NEET ve eksik istihdam oranları ana parametreleri; mevzu bahis göstergelerin cinsiyet temelinde tasniflendirmeleri de alt parametreleri oluşturmuştur.

Yalnızca Kırgızistan'ın işgücüne katılım oranı ile istihdam oranı dünya ortalamasının altındadır ve küresel işgücü piyasası performansına negatif etki etmektedir. Bu iki parametreye pozitif yönde etki eden ülkelerin ağırlıkta olmasından dolayı, Türk cumhuriyetlerinin işgücü piyasası performanslarının küresel performansa olumlu etkisi olmuştur.

Azerbaycan, Kırgızistan ve Özbekistan'ın işsizlik oranı dünya ortalamasının üzerindedir ve küresel işgücü piyasası performansına negatif etki etmektedir. Bu parametreye negatif yönde etki eden ülkelerin ağırlıkta olmasından dolayı, Türk cumhuriyetlerinin işgücü piyasası performanslarının küresel performansa olumsuz etkisi olmuştur.

Kazakistan, Özbekistan ve Türkmenistan'ın genç işsizlik oranı dünya ortalamasının altındadır ve küresel işgücü piyasası performansına pozitif etki etmektedir. Bu parametreye pozitif yönde etki eden ülkelerin ağırlıkta olmasından dolayı, Türk cumhuriyetlerinin işgücü piyasası performanslarının küresel performansa olumlu etkisi olmuştur.

Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan'ın NEET oranı dünya ortalamasının altındadır ve küresel işgücü piyasası performansına pozitif etki etmektedir. Bu parametreye pozitif yönde etki eden ülkelerin ağırlıkta olmasından dolayı, Türk cumhuriyetlerinin işgücü piyasası performanslarının küresel performansa olumlu etkisi olmuştur.

Azerbaycan, Kırgızistan ve Özbekistan'ın eksik istihdam oranı dünya ortalamasının üzerindedir ve küresel işgücü piyasası performansına negatif etki etmektedir. Bu parametreye negatif yönde etki eden ülkelerin ağırlıkta olmasından dolayı, Türk cumhuriyetlerinin işgücü piyasası performanslarının küresel performansa olumsuz etkisi olmuştur.

2019 için Türk cumhuriyetleri 4 ana parametrede küresel işgücü piyasasına pozitif yönde etki ederken, 2 ana parametrede negatif yönde etki etmiştir. İncelenen parametreler çerçevesinde Türk cumhuriyetlerinin küresel işgücü piyasası performansına etkisi olumlu yöndedir.

Kaynakça

- Ağdaş, O. (2006), *Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'nin Bağımsızlık Sonrası Temel Makro Ekonomik Göstergeler Açısından Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Bişkek.
- DPT, (Devlet Planlama Teşkilatı), (2000), *Türkiye ile Türk Cumhuriyetleri ve Bölge Ülkeleri İlişkileri Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/08_TurkiyeileTurkCumhuriyetliriveBolgeUlkeleri.pdf, Ankara.
- DPT, (Devlet Planlama Teşkilatı), (2007), *Dokuzuncu Kalkınma Planı - İşgücü Piyasası*, Yayın No: DPT: 2709 – ÖİK: 662, Ankara.
- Gürbüz, M., Karabulut, M. (2009), “SSCB'nin Dağılmasıyla Bağımsızlığına Kavuşan Ülkelerde Sosyo-Ekonomik Benzerlik Analizi”, **BİLİG**, S.50, Yaz, (31-50).
- ILO, (International Labour Organization), (2020), *World Employment and Social Outlook - Trends 2020*, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_734455.pdf, Geneva.
- İzgi, B. B. (2012), “Genç İşsizliği ve Eğitim ile Olan İlişkisi”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 11, S. 42, Yaz, (295-310).
- Kanlı, A. E. (2009), *SSCB'nin Dağılmasından Sonra Türk Cumhuriyetleri ve Türkiye İlişkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kepenek, Yakup ve Yentürk, Nurhan (2000), **Türkiye Ekonomisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Purtaş, F. (2005), **Rusya Federasyonu Ekseninde Bağımsız Devletler Topluluğu**, Platin Yayınları, Ankara.
- Uludağ, İ., Mehmedov, S. (1992), **Sovyetler Birliği Sonrası Bağımsız Türk Cumhuriyetleri ve Türk Gruplarının Sosyo-Ekonomik Analizi Türkiye İle İlişkileri**, TOBB Yayınları, İstanbul.